

Alþingi
Erindi nr. P 132/1337
komudagur 14.3.2006

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 13. mars 2006
Tilvísun: UB 0603/4.1.1

Efni: Frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 66/1995, um grunnskóla, með síðari breytingum, 447. mál.

Vísað er til bréfs menntamálanefndar Alþingis, dagsett þann 10. febrúar 2006, þar sem óskað er eftir umsögn umboðsmanns barna um ofangreint frumvarp.

Í frumvarpi þessu eru gerðar tillögur um ýmsar breytingar á grunnskólalögum en jafnframt hefur menntamálaráðherra boðað endurskoðun á lögnum frá grunni. Slík heildarendurskoðun er að mati umboðsmanns barna brýn. Meðal þess sem þarf að skoða er að skilgreina réttindi og skyldur nemenda og foreldra betur en nú er gert og jafnframt að kveða með skýrum hætti á um hvernig réttindum nemenda verði náð fram. Stjórnsýslu skólakerfisins þarf að skoða sérstaklega en hún er hvorki nægilega skýr né skilvirk þegar litið er til þess hve veigamiklir hagsmunir nemenda geta verið í húfi. Tryggja þarf að málsmeðferðarreglur stjórnsýslulaga gildi um allar ákvarðanir er varða réttindi og skyldur nemenda og að samræmis og jafnræðis sé gætt við túlkun laganna með því að þær fái ávallt umfjöllun á tveim stjórnsýslustigum.

Því er fagnað að í frumvarpi þessu hefur verið höfð hliðsjón af ýmsum ábendingum umboðsmanns barna á undanförunum misserum, sbr. 2., 9., 10. og 19. gr. frumvarpsins.

Verður nú vikið að athugasemdum við nokkrar greinar frumvarpsins.

3. gr.

Breyting sú sem gerð er á 2. málslíð 1. mgr. 6. gr., þ.e. viðbótin: “eftir atvikum að teknu tilliti til hlutverks barnaverndaryfirvalda” er óskýr. Samkvæmt athugasemdum í frumvarpinu er með þessu kveðið á um að skólastjóri: “þurfi að taka tillit til hlutverks barnaverndaryfirvalda vegna fjarveru barns frá skóla, með hliðsjón af tilkynningarskyldu til þeirra skv. 16. og 17. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002.” Að mati umboðsmanns barna er tilkynningarskylda skólastjóra samkvæmt nefndum ákvæðum barnaverndarlaga skýlaus í tilvikum sem þessum en ekki háð mati hans. Lög um grunnskóla leggja einungis eina skyldu á herðar foreldra, sbr. 6. gr. þeirra, þ.e. að barn innritist í skóla þegar það kemst á skólaskyldualdur og sæki skóla. Leiði athugun skólastjóra á því, hverju misbrestur á skólasókn sæti, í ljós að hvorki veikindi barns né aðrar gildar ástæður hamli, þá má ljóst vera að foreldrar eru að bregðast skyldum sínum samkvæmt grunnskólalögum sem og forsjárskyldum sínum. Ber því að tilkynna barnaverndarnefnd um það. Skólastjóri tekur þá á þeim þætti málsins sem snýr að skólasókn barnsins en barnaverndarnefnd tekur mál barnsins til skoðunar að öðru leyti. Athyglisvert er hversu fáar tilkynningar berast til barnaverndarnefnda frá skólum, en samkvæmt skýrslu Barnaverndarstofu um tilkynningar árið 2005 bárust aðeins 9,6 % allra tilkynninga frá skólakerfmu. Með vísan til framangreinds er rétt að gera orðalag greinarinnar skýrara að þessu leyti. Því er gerð tillaga um að 2. málslíður 1. mgr. 6. gr. orðist svo: “ Verði misbrestur á skólasókn barns, án þess að veikindi eða aðrar gildar ástæður hamli, skal skólastjóri leita leiða til úrbóta. Jafnframt skal hann tilkynna barnaverndaryfirvöldum um málið.”

Umboðsmaður barna telur jafnframt rétt að gera ráð fyrir því í 2. mgr. 6. gr. að forráðamenn nemandar geti vísað máli til úrlausnar skólanefndar eins og skólastjóri, sætti þeir sig ekki við ákvörðun hans. Misbrestur á skólasókn gæti stafað af atvikum er snúa að skólanum sjálfum, t.d. að barn sæti einelti, sem skólastjórnin hefur ekki tekið á að mati forráðamanna þess.

5. gr.

Ósk forráðamanns skólaskylds nemandar um tímabundna undanþágu frá skólasókn getur varðað nemandan miklu. Því er rétt að huga að því að forráðamaður hans geti vísað synjun skólastjóra um undanþágu til skólanefndar.

8. gr.

Með breytingu þessari er vægi foreldraráða aukið og er það vel. Þó væri rétt að kveða á um að foreldraráð skuli fá mál til umsagnar "áður en endanleg ákvörðun um þær er tekin" í stað "liggur fyrir" en þar á getur verið nokkur merkingarmunur að lögum. Sama á við um lokamálslið 9. gr. frumvarpsins.

9. gr.

Með þessari grein er gert skylt að stofna nemendaráð við alla skóla í stað þess að það er heimilt nú. Er þessari breytingu sérstaklega fagnað enda er hér farið að tillögu fyrrverandi umboðsmanns barna. Þó eru það vonbrigði að í frumvarpinu er aðeins gert ráð fyrir að nemendaráð fái skólanámskrá og aðrar áætlanir eða breytingar varðandi skólahald *til kynningar*. 18. gr. Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna leggur þá skyldu á aðildarríki hans að þau tryggi barni, sem getur myndað eigin skoðanir, rétt til að láta þær frjálst í ljós í öllum þeim málum, sem það varða og skal tekið réttmætt tillit til skoðana þess í samræmi við aldur þess og þroska. Með vísan til þessarar skuldbindingar, sem Ísland hefur undirgengist, er ótvírætt að kveða þarf á um rétt nemendaráðs til að fá mál *til umsagnar* eða a.m.k. kveðið á um rétt þess til að koma á framfæri athugasemdum.

10. og 11. gr.

Breytingum þeim sem felast í þessum greinum frumvarpsins er sérstaklega fagnað.

14. gr.

Ef hreyft er við 4. mgr. 29. gr. grunnskólalaga væri rétt að breyta henni þannig: "Markmið náms og kennslu og starfshættir grunnskóla skulu vera þannig að komið sé í veg fyrir mismunun vegna uppruna, kyns, kynhneigðar, búsetu, stéttar, trúarbragða, fötlunar og stöðu að öðru leyti." Þannig verður ótvírætt að ekki er um tæmandi talningu að ræða, sbr. og orðalag 65. gr. stjórnarskrárinnar.

16. gr.

Í grein þessari er áréttað að skólanámskrá skuli kynnt nemendaráði. Hér er gerð sama athugasemd og við 9. gr. hér að framan, þ.e. að rétt væri að gera þá breytingu að nemendaráð fái skólanámskrá til umsagnar eða a.m.k. að það geti komið að athugasemdum sínum við hana áður en hún er lögð fyrir skólanefnd til staðfestingar.

17. gr.

Eins og segir í athugasemdum felur grein þessi í sér auknar heimildir til mats á námi utan grunnskóla til valgreina. Ekki kemur fram í 32. gr. grunnskólalaga hver meta skuli en í 4. gr. reglugerðar nr. 387/1996 segir að skólastjóra sé heimilt, í samráði við nemanda og forráðamenn, að meta tímabundna þátttöku í atvinnulífi sem valgrein eða hluta af valgrein. Miklu getur varðað fyrir nemanda að fá starf eða nám utan grunnskóla metið sem valgrein og ljóst að ákvörðun skólastjóra í þessu efni varðar réttindi og skyldur nemanda. Af þeirri ástæðu er því rétt að kveða á um rétt forráðamanna hans til að kæra synjun skólastjóra til skólanefndar.

19. gr.

Við 35. gr. laganna er bætt nýrri málsgrein sem verður 1. mgr. þar sem kveðið er á um rétt nemenda til hvetjandi námsumhverfis í viðeigandi húsnæði sem tekur mið af þörfum þeirra, öryggi og almennri vellíðan. Þessari tillögu er fagnað enda er hér farið að ábendingu umboðsmanns barna. Ekkert ákvæði hefur verið að finna í íslenskum lögum, sem kveður á um skýlausan rétt nemenda í þessu efni. Lög nr. 46/1980 um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum, sem ætlað er að tryggja öruggt og heilsusamlegt starfsumhverfi, tekur til skóla landsins, en aðeins að því er varðar starfsfólk þeirra. Hér er því um réttarbót að ræða.

Hins vegar er rétt að benda á að tryggja þarf rétt nemenda í þessu efni með því að kveða á um hvert þeir og forráðamenn þeirra geta leitað, telji þeir aðbúnaði eða öryggi ábótavant. Jafnframt þarf að tryggja að forráðamenn geti á grundvelli þessa ákvæðis beint erindi til skólastjóra um að grípa til aðgerða vegna aðstæðna í skólanum, er valda nemendum vanlíðan, t.d. vegna eineltis.

Þá er í 19. gr. lögð til breyting á 5. mgr. 35. gr. laganna þar sem gert er ráð fyrir að draga úr afskiptum menntamálaráðuneytis af málefnum einstakra grunnskólanemenda með því að skólastjórum verði heimilað að veita undanþágur frá skyldunámi í tilteknum námsgreinum í stað ráðherra áður. Ekki er gerð athugasemd við þessa breytingu að því tilskyldu að kveðið verði á um að forráðamenn nemanda geti kært synjun skólastjóra til skólanefndar, enda er hér um að ræða ákvörðun um réttindi og skyldur viðkomandi nemanda.

20. gr.

Í greininni er lögð til breyting á málsmeðferðarreglu 41. gr. laganna til að gera hana skýrari en nú er. Breytingin er til bóta. Rétt er þó að leggja áherslu á að kveða þarf

á um skyldu skólastjóra og skólanefndar til að gera forráðamönnum nemanda grein fyrir þeim reglum sem um málsmeðferðina gilda, m.a. um kærurétt.

Með vísan til framangreindra athugasemda er lýst yfir stuðningi við framkomið frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 66/1995 um grunnskóla.

Virðingarfyllst,

Ingibjörg Rafnar, umboðsmaður barna